

Til Udir,

Fra Norges Døveforbund (heretter NDF)

Innspill til oppdragsbrevet

Vi takker for mulighet til å komme med innspill. Oppdragsbrevet kom i våre hender like før ferien og vi ble bedt om å komme i møte med Udir midt i ferien vår. Det var ikke mulig for oss å involvere alle i organisasjonen for å gi optimalt innspill. Vi har hatt møte med Udir og kom med innspill, så dette brevet kommer i tillegg etter vi har forhørt oss med hele organisasjonen.

Tiltak 1: *Rett til opplæring i to førstespråk*

Umiddelbart tenkte vi at det er kjempebra da de fleste døve/hørselshemmede idag har flere førstespråk. Det er ikke noe som skal begrense seg til to førstespråk. Etterhvert begynte vi å lure om hva tiltaket egentlig innebærer.

Begrepet "førstespråk" er forvirrende da de fleste døve/hørselshemmede barn bruker norsk talespråk både hjemme og på skole. Disse barna skal ha tegnspråk. Forskninger viser at det er risiko for språklig deprivasjon for disse barna å ikke ha tegnspråk (f.eks Kermit 2018, Glickman og Hall 2019). Med språkdeprivasjon følger sviktende begrepsinnlæring og det er åpenbar fare for at negative effekter av manglende språk og begrepsapparat forsterker hverandre. Likevel kan mange av disse barna ikke tegnspråk, og ihvertfall ikke like godt som norsk. Det kan diskuteres om man kan si "tegnspråk som hjemmespråk" istedet for "førstespråk" her, men NDF er litt usikker på den formuleringen også da de fleste døve/hørselshemmede har ikke tegnspråk hjemme engang.

Spørsmål 1: NDF ber derfor Udir om forklaring på hva dette betyr i praksis.

Tiltak 2: *Økt fleksibilitet i bruken av læreplaner for hørselshemmede*

Vi er positive, men det må passes på at skolene ikke bruker dette som unnskyldning for å slippe å tilby alle læreplanene. Det er minimalt forskjell på ordinære læreplanene med "engelsk for døve" og "norsk for døve".

Vi ønsker økt fleksibilitet med øvrige læreplanene også hvis barn ønsker å få tegnspråk i skolen. Idag får ofte et barn cirka 4 timer tegnspråkundervisning *i tillegg* til ordinære undervisninger. Det er lite populært og vi ønsker fleksibilitet tilknyttet det.

Spørsmål 2: NDF ber Udir om å reflektere rundt hvordan vi skal løse dette.

Tiltak 3: Om sakkyndig vurdering

NDF ønsker å fjerne sakkyndig vurdering fullstendig. Tegnspråk er ikke spesialpedagogisk tiltak og derfor er sakkyndig vurdering overflødig. NDF ber Udir om å se parallelt med andre minoritetsspråkene i Norge, for eksempel de samiske språkene. Man trenger ikke sakkyndig vurdering for å få undervisning i et samisk språk. Vi viser til masteroppgaven skrevet for juridisk vurdering av problemstillingen, så «retten til opplæring i og på teiknspråk etter opplæringslova og barnehagelova» (utgitt april 2019 og som fikk toppkarakter). Oppgaven er lagt ved som vedlegg A.

Det er for oss underlig at det fjernes sakkyndig vurdering *i tegnspråk*, men beholder *på tegnspråk*. I møtene våre med både kunnskapsdepartementet (KD) og Udir så har vi påpekt dette, men representantene fra Udir og KD virket forvirret og usikre da vi spurte om det. KD sa rett ut til oss at oppdragsbrevet omfatter både i og på tegnspråk, men dette ble tilbakevist av Udir. Udir hevdet at det er et juridisk spørsmål og kunnet ikke besvare oss på stedet. Vi har oppsøkt jurist som har kjennskap til opplæringslovene og da tegnspråkparagrafene spesielt. Vedkommende nevnte at det er ikke en juridisk problemstilling.

Spørsmål 3: NDF ber Udir om å forklare hvorfor dette tiltaket gjelder kun i tegnspråk og ikke både i og på tegnspråk.

NDF har fått direkte spørsmål tilknyttet dette tiltaket og svarer de her:

Spørsmål 1: Hvilke erfaringer og eventuell dokumentasjon har dere når det gjelder sakkyndige vurderinger knyttet til tegnspråkopplæring i barnehage og skole?

Vi blir kontaktet av foreldre med døve/hørselshemmede i snitt 2-3 ganger i uken som i ren frustrasjon tar kontakt med NDF på hvor vanskelig det er å få gjennomslag for å få tegnspråkundervisning (da snakker vi om unike henvendelser).

Fellesnevneren for disse foreldrene er at de vil at barna deres skal ha tegnspråk undervisning, men får det ikke. Sakkyndige skal være behjelpelige, men mange har fordommer og negative holdninger

til tegnspråk som gjør at vurderingene blir skeivt. Mange foreldre må kjempe for å få innvilget barnehageloven §19h, opplæringsloven §2-6 og §3-9.

Vi tør ikke å tenke på mørketallet av foreldrene som *ikke* tar kontakt med oss, men som godtar sakkyndige vurderinger. Vi vil tro at det er langt, langt flere enn de som tar kontakt med oss.

Vi viser til likeverdigereformen som det jobbes med i disse dagene.

Mange opplever at det er vanskelig å forholde seg til hjelpesystemet. Foreldre til barn med behov for sammensatte tjenester bruker ofte mye tid på å koordinere og administrere tjenester.

- Foreldre må få bruke tiden sin på å være foreldre i stedet for å kjempe mot systemet. Målet vårt er at folk skal møte offentlige tjenester som henger sammen, og at de ikke skal oppleve tjenesteapparatet som vanskelig, sier Frp-leder Siv Jensen.

[\(https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-reform-for-barn-og-familier-med-behov-for-sammensatte-tjenester2/id2663974/\)](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-reform-for-barn-og-familier-med-behov-for-sammensatte-tjenester2/id2663974/)

Det er nesten som om man snakker om tegnspråk og sakkyndige vurderinger i denne uttalelsen. Foreldrene, som har en ekstra krevende rolle som foresatt til et barn med særskilte behov, bruker kreftene på å «sloss» for det som burde være åpenbare rettigheter.

Spørsmål 2: Hva er utfordringene og hva er nyttig ved sakkyndige vurderinger?

Vi har ikke noe nyttig å si om sakkyndige vurderinger. Utfordringene med dagens sakkyndige vurderinger er at dagens utdanningssystem er ikke tegnspråkvennlig. De bruker utdaterte og misvisende data om tegnspråk. Vi viser til uttalelse fra en masterstudent i spesialpedagogikk i Universitet i Oslo (vedlegg B) for hvordan systemet er lagt opp. Vedkommende er hørende, men søsken av døve og behersker tegnspråk. Her kan vi lese at folk som er utdannet av systemet er ikke egnet til å vurdere døve/hørselshemmede barn skal få tegnspråk eller ikke.

Videre viser vi til pensumlisten (vedlegg C) der man kan se at det som blir sagt om tegnspråk er minimalt og pensumet har hovedvekt på talespråklig undervisning (ofte er pensumet gammel og misvisende). All nyere forskning viser at barn utvikler bedre talespråk hvis barn bruker tegnspråk sammen med CI (f.eks Hassanzadeh, 2012). Sakkyndige vurderinger tar ikke hensyn til slike nyere funnene. CI-forskningene er ganske nye da det er først nå vi kan forske effektene av CI (det kom først på 1980- og 1990-tallet).

Dersom en tegnspråklig elev har behov for en spesialpedagogisk vurdering, må personell som utfører vurderingen være i flytende norsk tegnspråk og relevant kompetanse.

Tiltak 4: Personkrets for rett til opplæring i tegnspråk

Alle bykommuner i Norge bør ha en barnehage, barneskole og ungdomsskole som kaller seg «forsterket barnehage/skole for døve/hørselshemmede/tegnspråklige» (vi er ikke helt sikre på begrepsbruk, men det kan vi komme tilbake til). Med dette mener vi at i disse barnehagene/skolene har de aktuelle elevene automatisk et tilbud om tegnspråk, selv om de tilhører en annen skolekrets eller en annen kommune. Vi kan tenke oss at det organiseres i fylkeskommunene. Videre så må det tas høyde for at det er kanskje mer hensiktsmessig å sette et innbyggertall som parameter for innslagspunkt for "forsterket tilbud" - Nannestad kommune har over seks ganger så mange innbyggere som Vardø, men det er sistnevnte som er by. Hva med å feste et innslagspunkt omkring 5000 innbyggere, men samtidig ta høyde for at det samme må skje i mindre kommuner, dersom kommunen har x antall elever i målgruppen, f eks 2 eller flere? Videre må ansvaret fortsatt legges hos kommune og ikke fullstendig hos fylkekommune. En kommune må ansvarliggjøres! Et tverrkommunalt samarbeid må være minimumskrav for å gjennomføre tiltak 4. Det betyr at transport for disse elevene skal dekkes, slik det allerede er anledning til. Det må drøftes om det bør settes en grense for reisetiden til elevene, selv om det er i en nabokommune. Hvis ikke, kan det i praksis bli umulig å gjennomføre, sett fra elevens/familiens ståsted. Disse skolene kan ta inn alle som ønsker å lære seg tegnspråk uansett hørselsstatus. Dette fordi tegnspråk er et språk på lik linje med samisk, kvensk og andre minoritetsspråk i Norge, og vi ønsker at tegnspråk skal behandles på lik linje med for eksempel samisk. Av samme grunn mener vi at det er uhensiktsmessig å fortsette med sakkyndig vurdering for tiltak "på tegnspråk". Det er utenkelig å ha sakkyndig vurdering for tiltak "på samisk". Sakkyndig vurdering på tegnspråk er en gufs fra fortiden der tegnspråk ble sett på som spesialpedagogikk. Vi ber om at tegnspråk skal bli sett på og sammenlignet med andre minoritetsspråk.

Disse forsterkede skolene og barnehagene må sørge for å ansette folk som kan tegnspråk. Med begrepet "kan" menes det tegnspråk på førstespråknivå. Det er ikke tilstrekkelig med krav om 30/60 studiepoeng. Vi mener det er feil tankegang. Det er riktigere å tenke på kunnskap om og bruk av tegnspråk enn antall studiepoeng. Vi ønsker at det å kunne tegnspråk skal prioriteres. Vi har ofte sett at kravet om å være god i tegnspråk OG norsk muntlig for å jobbe med døve/hørselshemmede barn i nærskole, stenger ute mange potensielt gode døve lærere som har tegnspråk som førstespråk. I utlysningen som udir skal sende ut, ønsker vi at det skal være presisering om at det ikke stilles krav til norsk muntlig fordi fokuset skal være på tegnspråk. Talespråk skal læres, men tegnspråk og norsk tale er to separate språk og må behandle separat. Norge har store områder uten faglig kompetanse i

tegnspråk, og etter vår mening er det å være på ville veier når man fokuserer på talespråk når elev skal lære seg tegnspråk. En parallell i hvordan man skal tenke på og behandle tegnspråk som språk er ved utlysning etter lærer i f.eks. engelsk; da vil man aldri fokusere på norsk kompetanse. Vi ser for oss at Statped sentralt har en rolle her. Det bør være en ordning slik at man kan utvikle fagkompetanse på et sted som har tett kontakt med kommunene og som gir tegnspråkopplæring.

På møtet med dere nevnte vi at Ål Folkehøyskole og kurscenter for døve bør være involvert i dette. Vi fikk svar at tegnspråk skal læres der elev er. Vi forstår at problemet er juridisk; at det er skoleeier som har opplæringsansvaret og derfor blir tilgang til Åls tegnspråkmiljø vanskelig, men i CRPD står det at styrking og fremming av tegnspråk er en nasjonal oppgave, og da må Ål være en del av dette. Går ikke det lovmessig, må man vurdere unntak i loven. I nærkommunene er det ofte få som snakker tegnspråk og vi opplever at det er mange myter og fordommer om tegnspråk. Ål er det eneste stedet i Norge som har fullgodt tegnspråkmiljø etter at døveskolene ble nedlagt. Vi må benytte Ål folkehøyskole sammen med nærkommunene, med felles opplegg, enten som leir, kurs eller på andre måter. NDF lang erfaring med å arrangere leirer og kan bistå, men da trenger vi ekstra ressurser til dette.

Man bør prioritere tidlig innsats dersom man MÅ prioritere. Man kan teste ut systemet i noen mindre kommuner og sammenligne de med større, men det er vanskelig å lage en felles mal for hvordan man skal kunne gjennomføre dette, fordi situasjonen er så forskjellig fra sted til sted. Dette kan variere fra år til år, dette er blant annet avhengig av hvilke barn som er aktuelle deltagere. Man bør i de aktuelle kommunene ha en fagperson som koordinerer og planlegger hvordan undervisningen skal kunne gjennomføres best mulig. Statped bør være involvert i ordningen på den måten at kommunen og evt. foreldrene kan få råd og veiledning i forhold til gjennomføringen av opplegget.

Til slutt vil vi understreke at ppt oftest ikke har fagkompetanse i dette feltet. Vi ønsker å holde de fullstendig utenfor i denne ordningen. Samtidig så er det en utfordring å overlate beslutningen fullstendig til foreldre. Det er ikke alltid foreldre ser at barna deres trenger tegnspråk, men det er avgjørende at foreldrene velger en strategi som er robust også for det de ikke kan forutsi om utviklingen i deres barns behov utover i oppvekst og opplæring. Vi ønsker videre dialog om hvordan dette kan håndteres. Relevant, og tidlig informasjon til foreldrene er en nøkkel i dette.

20.09.2019

Per Gunnar Johnsen (sign)

Styremedlem og

foreldre med to døve barn

Tove Glomset (sign)

Styremedlem og lærer

for integrerte

døve/hørselshemmede elever

Petter Noddeland (sign)

Generalsekretær

Referanseliste til forskningene som ble omtalt i dette dokumentet.

- Glickman, Neil S. og Wyatte C. Hall (2018) «*Language Deprivation and Deaf Mental Health*» Routledge, Taylor & Francis Group
- Hassanzadeh, S. (2012) “*Outcomes of cochlear implantation in deaf children of deaf parents: comparative study*” Cambridge University Press
- Kermit, Patrick (2018) “*Hørselshemmede barns og unges opplæringsmessige og sosiale vilkår i barnehage og skole. Kunnskapsoversikt over nyere nordisk forskning*” – på oppdrag fra Hørselshemmede Landsforbund